

Słowo wstępne

Niniejszy tom biuletynu „Rozwój Regionalny i Polityka Regionalna” pt. „Współczesne aspekty badań rozwoju rolnictwa i wsi w Polsce” jest wydaniem specjalnym przygotowanym z okazji 80. rocznicy urodzin prof. dr. hab. Benicjusza Głębockiego, wybitnego geografa i wieloletniego pracownika Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Publikacja poświęcona została problematyce rozwoju rolnictwa i obszarów wiejskich mieszczącej się w głównym nurcie naukowych zainteresowań Profesora. Artykuły napisane przez geografów rolnictwa i wsi z całej Polski, z którymi współpracował Profesor, i pracowników z Zakładu Gospodarki Żywnościowej i Wsi Instytutu Geografii Społeczno-Ekonomicznej i Gospodarki Przestrzennej są wyrazem uznania dla działalności naukowej Profesora oraz podziękowaniem za dotychczasową współpracę.

Jubileuszowy biuletyn składa się z dwóch części. Pierwsza grupa artykułów to wyniki badań opracowane przez geografów reprezentujących ośrodki naukowe: Bydgoszczy, Kielc, Krakowa, Torunia i Warszawy. Druga część to artykuły pracowników Zakładu Gospodarki Żywnościowej i Wsi, którego Profesor był założycielem i kierownikiem do 2004 r.

W prezentowanym tomie zamieszczono dziesięć artykułów podejmujących tematykę badawczą związaną z problematyką rozwoju rolnictwa i kwestiami społecznymi występującymi na obszarach wiejskich w okresie postępującej globalizacji i integracji europejskiej.

Biuletyn otwiera artykuł Jana Falkowskiego (Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy) pt. „Tradycyjne i innowacyjne kierunki polskich badań geograficzno-rolniczych. Geografia rolnictwa i obszarów wiejskich razem czy osobno?”, który jest przyczynkiem do dyskusji na temat miejsca geografii rolnictwa w polskim systemie nauk. Autor, przedstawiając dotychczasowy dorobek naukowy geografii rolnictwa, zastanawia się nad dalszą drogą jej rozwoju – czy ma być ona wspólna z geografią wsi, czy też ma być częścią wiodącą w geografii wsi (obszarów wiejskich), jednocześnie stając się ważnym elementem geografii społeczno-ekonomicznej.

Artykuł Wiesława Maika (Wyższa Szkoła Gospodarki w Bydgoszczy) pt. „Turystyka jako czynnik przekształceń obszarów wiejskich – systemowe ujęcie problemu badawczego” jest bardzo dobrym studium teoretyczno-metodologicznym badań przekształceń obszarów wiejskich pod wpływem turystyki. Autor stwierdza, że dotychczasowe studia tego problemu skupiały uwagę na przemianach struktury osadniczej rozpatrywanej w kategoriach kontinuum wiejsko-miejskiego i procesu urbanizacji terenów wiejskich. Niezbędne jest uwzględnienie w badaniach w większym stopniu problematyki rozwoju społeczno-ekonomicznego, przemian i skutków społecznych oraz środowiskowych na obszarach wiejskich. Wymaga to zastosowania nowych ujęć i narzędzi badawczych pozwalających identyfikować

i wyjaśniać zachodzące w tej dziedzinie zmiany i rozwiązywać rodzące się konflikty społeczne, przestrzenne i ekologiczne.

W artykule pt. „Kapitał ludzki a spójność ekonomiczna obszarów wiejskich w Polsce” Wioletta Kamińska (Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach) podjęła próbę określenia relacji między kapitałem ludzkim rozumianym jako zasób wiedzy społeczeństwa a stopniem spójności ekonomicznej obszarów wiejskich. Autorka stwierdza, że o stopniu spójności ekonomicznej obszarów wiejskich decydują inne czynniki niż poziom wykształcenia ludności, bowiem badania nie potwierdziły statystycznej zależności między poziomem kapitału ludzkiego a wskaźnikami spójności infrastrukturalnej, finansowej i gospodarczej.

Problemem małych gospodarstw w Polsce zajęli się Bronisław Górz i Radosław Uliszak (Uniwersytet Pedagogiczny w Krakowie) w artykule pt. „Teraźniejszość i przyszłość małych gospodarstw”. Na podstawie przeprowadzonych badań autorzy stwierdzili, że wobec małych gospodarstw potrzebna jest innowacyjna polityka krajowa, niezależna od Wspólnej Polityki Rolnej, wymagająca przede wszystkim odważnych decyzji politycznych. Powinny one w pierwszym rzędzie dotyczyć wprowadzenia do naszego ustawodawstwa adekwatnego do rzeczywistości pojęcia gospodarstwa rolnego (powyżej 1 ha użytków rolnych) jako określonego podmiotu gospodarczego i powiązania różnych świadczeń na rzecz rolnika ze zdefiniowanymi funkcjami produkcyjnymi i pozaprodukcyjnymi gospodarstw rolnych. Pozostałym gospodarstwom trzeba pomagać w różny sposób, zależnie od ich sytuacji – bądź to poprzez umożliwienie zbytu posiadanej ziemi na rzecz innych użytkowników, bądź w intensyfikacji działalności, jeśli ją prowadzą i chcą być nadal aktywne.

Roman Rudnicki i Anna Dubownik (Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu) w artykule pt. „Changes in land use structure of agricultural holdings in Kujavia-Pomerania voivodeship in light of comparative analysis of National Agricultural Censuses of 2002 and 2010” przedstawiają wyniki analizy przestrzennej zmian struktury użytkowania ziemi w gospodarstwach rolnych województwa kujawsko-pomorskiego na podstawie Powszechnych Spisów Rolnych z lat 2002 i 2010. Autorzy stwierdzają, że zwiększyła się ogólna powierzchnia gospodarstw w tym regionie, natomiast odnotowano nieznaczny ubytek powierzchni gruntów rolnych i wzrost areалу gruntów nieużytkowanych rolniczo, głównie lasów. Zmiany te są efektem oddziaływania instrumentów finansowych Wspólnej Polityki Rolnej.

Artykuł Romana Kulikowskiego (Instytut Geografii i Przestrzennego Zagospodarowania PAN, Warszawa) pt. „Produktywność i towarowość rolnictwa w Polsce” zawiera charakterystykę cech produkcyjnych rolnictwa, analizę zróżnicowania przestrzennego produktywności ziemi, produktywności pracy oraz poziomu i stopnia towarowości rolnictwa. Autor stwierdza, że po akcesji Polski do Unii Europejskiej zróżnicowanie przestrzenne produktywności ziemi i pracy nie uległo dużym zmianom, natomiast nastąpił znaczny wzrost towarowości rolnictwa polskiego.

Problematyką intensywności organizacji rolnictwa w latach 2002–2010 zajęły się Anna Kołodziejczak i Maria Kawińska w artykule pt. „Intensity of agricultural

production organisation in Poland”. O zmianach intensywności organizacji rolnictwa zadecydowały bardziej uwarunkowania organizacyjno-ekonomiczne niż warunki przyrodnicze. Zmiany poziomu intensywności organizacji rolnictwa w badanym okresie pogłębiły proces polaryzacji produkcji roślinnej i zwierzęcej w kraju. Zakres tych przeobrażeń był znaczny, zwłaszcza w produkcji zwierzęcej.

„Funkcjonowanie klastrów rolno-spożywczych na ekologicznym rynku rolnym w Polsce” to artykuł autorstwa Ewy Kacprzak poruszający nowy problem badawczy związany z klastrami rolno-spożywczymi. Autorka oprócz wyjaśnienia teoretycznych podstaw funkcjonowania dystrybucji żywności przedstawia działanie dwóch klastrów związanych z rynkiem ekologicznym w Polsce. Ze względu na silne rozdrobnienie potencjału produkcyjnego polskiego rolnictwa ekologicznego i konieczność tworzenia sprawnie funkcjonującej dystrybucji żywności ekologicznej należy dążyć do powstawania klastrów, które spajałyby ogniwa systemu dystrybucji z producentami.

Kolejne dwa artykuły odnoszą się do problematyki aktywności mieszkańców wsi. Pierwszy z nich „Świadomość i aktywność społeczna w zakresie kształtowania i ochrony krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich” autorstwa Magdaleny Szczepańskiej przedstawia zróżnicowanie przestrzenne i kierunki aktywności społecznej mieszkańców województwa wielkopolskiego w zakresie kształtowania i ochrony krajobrazu kulturowego obszarów wiejskich województwa wielkopolskiego. Wyniki badań ankietowych wskazują na małą znajomość walorów krajobrazu kulturowego wśród mieszkańców, lecz postrzegają oni te walory jako potencjalną szansę wzrostu społeczno-gospodarczego obszarów wiejskich.

Niniejszy tom biuletynu zamyka artykuł Roberta Hoffmanna i Hanki Jefimowicz pt. „Wpływ inicjatyw Lokalnych Grup Działania na rozwój społeczno-gospodarczy obszarów wiejskich w województwie wielkopolskim” poświęcony zwiększeniu aktywności i integracji mieszkańców w ramach Lokalnych Grup Działania ze szczególnym uwzględnieniem uczestnictwa w realizacji przedsięwzięcia „Małe projekty”. Autorzy stwierdzają, że wszelkie działania prowadzące do poprawy jakości i poziomu życia mieszkańców wsi są bezcenne. Mogą one zahamować procesy wyludniania się oraz degradacji obszarów wiejskich.

*Anna Kołodziejczak
redaktor tomu*